

פוסקים על רי"ף לט ע"א

- 1 א. כללים בהלכות דם ודין דם אדם
- 2 ב. דם דגים, אף על פי שהוא מותר, אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין
- 2 ג. הלב, מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה. לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה ולהוציא דמו, ולמלחו אחר כך

א. כללים בהלכות דם ודין דם אדם

במדבר פרק כג פסוק כד

הָרֵעַם פְּלִגְיָא יְקוּם וְכֹאֲרֵי יִתְנַשֵּׂא לָא יִשְׁכַּב עַד־יֵאֲכַל טֹרְף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה :

ויקרא פרק יז פסוק יא

כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדַם הוּא וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ וְכַפֵּר :

ויקרא פרק יז פסוק י

וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִרְהֲגֵי הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כְּלֵדָם וְנִתְתִּי פָנָי בְּנַפְשׁ הָאֲכָלָת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֶתְּךָ מִקֶּרֶב עַמִּי :

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה א

האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת בשוגג מביא חטאת קבועה, ודבר מפורש בתורה שאינו חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד בין טמאין בין טהורין שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה, וחיה בכלל בהמה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגוי איל וצבי וגוי, אבל דם דגים וחגבים ושקצים ורמשים ודם האדם אין חייבין עליו משום דם, לפיכך דם דגים וחגבים טהורים מותר לאכלו ואפילו כנסו בכלי ושתהו מותר, ודם חגבים ודגים טמאים אסור משום שהוא תמצית גופן כחלב בהמה טמאה, ודם שקצים כבשרן כמו שביארנו. +/השגת הראב"ד/ דגים וחגבים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ אלא שאסרוהו במכונס מפני מראית העין א"כ יש בו קשקשים עכ"ל. +

הלכה ב

דם האדם אסור מדברי סופרים אם פירש, ומכין עליו מכת מרדות, אבל דם השינים בולעו ואינו נמנע, הרי שנשך בפת ומצא עליה דם גורר את הדם ואחר כך אוכל שהרי פירש.

הלכה ג

אין חייבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה או התזת הראש כל זמן שיש בו אדמומית, ועל הדם הכנוס בתוך הלב, ועל דם הקזה כל זמן שהוא מקלח ויוצא, אבל הדם השותת בתחלת הקזה קודם שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקזה כשיתחיל הדם לפסוק אין חייבין עליו והרי הוא כדם האיברים שדם הקלוח הוא הדם שהנפש יוצאה בו.

הלכה ד

דם התמצית ודם האיברין כגון דם הטחול ודם הכליות ודם ביצים ודם המתכנס ללב בשעת שחיטה ודם הנמצא בכבד אין חייבין עליו כרת, אבל האוכל ממנו כזית לוקה שנאמר וכל דם לא תאכלו, ובחיוב כרת הוא אומר כי נפש הבשר בדם היא אינו חייב כרת אלא על הדם שהנפש יוצאה בו.

טור יורה דעה הלכות דם סימן סו

כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה וחיה בכלל ובין טמאה ובין טהורה חייבין עליו משום דם. אבל דם דגים וחגבים מותר. ודם דגים אף על פי שהוא מותר, אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין. לפיכך אם ניכר שהוא מדגים כגון שיש בו

קשקשים מותר. **ודם אדם אם פירש ממנו אסור ג"כ משום מראית עין. לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו ע"ג הככר צריך לגררו אבל שבין השיניים מוצצו:**

בית יוסף יורה דעה סימן סו אות י ד"ה ודם אדם

י ודם אדם אם פירש ממנו אסור ג"כ משום מראית העין לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו וכו'. עד סוף הסימן בכריתות פרק דם שחיטה (שם) ובפרק אף על פי (כתובות ס.) וכתבוהו הרי"ף (לט.) והרא"ש (סי' כח) בפרק כל הבשר:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סו סעיף י

דם אדם, אם פירש ממנו אסור **משום מראית עין**. לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו על גבי הככר, צריך לגררו. אבל שבין השיניים, מוצצו. **הגה: וכל דם דגים ודם אדם, הואיל ומדינא שרי אינו אוסר תערובתו (מיימוני פ"ז דמאכלות אסורות בשם רשב"א והוא בת"ה בית ג' שער ה')**.

ב. דם דגים, אף על פי שהוא מותר, אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין

בית יוסף יורה דעה סימן סו אות ט ד"ה ודם דגים

ט ודם דגים אף על פי שהוא מותר אם קבצו בכלי אסור וכו'. בכריתות פרק דם שחיטה (כא): אמר רב דם דגים שכנסו אסור מיתבי דם דגים וחגבים מותר ואפילו לכתחלה ההוא בשלא כנסו דכוותה גבי מהלכי שתיים בשלא כנסו מי אסור והתניא דם שעל גבי ככר גוררו וכו' אלא כי תניא ההיא מתניתא דאית ביה קשקשים כי קאמר רב אסור דלית ביה קשקשים. ופירש רש"י שכנסו בכלי. אסור דמיחלף בדם בהמה והרואה אומר מותר לאכול דם: דאית ביה. בדם קשקשים מותר לכתחלה דלא אתי לאיחלופי בדם בהמה חיה ועוף. וכן כתב הר"ן בפרק כל הבשר (לט. ד"ה דם) וכן פסק הרשב"א (תוה"ק ב"ג ש"ה פט.) אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות מאכלות אסורות (ה"א) דם דגים וחגבים טהורים מותר לאכלו ואפילו כנסו בכלי ושתהו מותר. **וזה תימה שנראה שפסק דלא כרב וכיון דבגמרא חזינו דליכא מאן דפליג עליה משמע ודאי דהלכתא כוותיה וכבר השיגו הראב"ד.** והרב המגיד (שם ד"ה אבל) כתב דאפשר לומר שהרמב"ם סובר דהא דקאמר ההיא מתניתא דאית ביה קשקשים וכו' הכי פירושו ההוא מתניתא בדגים טהורים דאית בהו קשקשים ודרב בדגים טמאים דלית בהו קשקשים ואף על פי שאין בו חיוב דם אסור הוא והרי הוא כחלב בהמה טמאה ואין לוקין עליו ובאמת שאין הלשון נאות לזה דהוה ליה למימר מתניתא בטהורים ודרב בטמאים עכ"ל:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סו סעיף ט

דם דגים, אף על פי שהוא מותר, אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין. לפיכך, אם ניכר שהוא מדגים, כגון שיש בו קשקשים, מותר.

ג. הלב, מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה. לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה ולהוציא דמו, ולמלחו אחר כך

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה ו

הלב בין לצלי בין לקדרה **קורעו ומוציא את דמו ואחר כך מולחו**, ואם בשל הלב ולא קרעו, **קורעו אחר שבשלו ומותר**. ואם לא קרעו ואכלו אינו חייב עליו כרת, במה דברים אמורים בלב העוף שאין בו כזית דם, אבל אם היה לב בהמה חייב

כרת שהרי יש בו כזית מדם שבתוך הלב שחייבין עליו כרת. +/השגת הראב"ד/ הלב בין לצלי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל
/א"א/ לא נאמר אלא בצלי דכבולעו כך פולטו, עכ"ל. +

טור יורה דעה הלכות מליחה סימן עב

הלב מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה, לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה ולהוציא דמו ולמולחו אח"כ.
מלחו ולא קרעו, קורעו אחר מליחתו ומותר אף ע"פ שנמלח עם הדם שבתוכו דכבולעו כך פולטו.
וכתב הרמב"ם ואפילו אם בשלו ולא קרעו, קורעו אח"כ ומותר. ור"ת פי' אף על פי דשני תלמודא שאני לב דשיע פירוש
ואינו בולע ומותר אפילו אם בשלו בלא קריעה, למסקנא לא קאי הכי. לפיכך אם בשלו בלא קריעה אסור. ואין להתיירו
אלא בקריעה שאחר צלייתו, שאם צלאו ולא קרעו, קורעו אחר כך. ואפי' לדברי הרמב"ם אם בשלו עם הבשר בלא
קריעה אסור הבשר, וצריך ששים כנגד הלב דלא ידעין כמה נפק מיניה.

בית יוסף יורה דעה סימן עב אות א ד"ה הלב מתקבץ

א הלב מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה וכו' עד דכבולעו כך פולטו. ז"ל הרשב"א
בתורת הבית (קצר ב"ג ש"ג עג): וכיוצא בזה הוא לשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות מאכלות אסורות (ה"ו) וכתב הרב המגיד
מ"ש רבינו ואח"כ מולחו משמע דלקדרה הוא דקאמר דוקא ואפשר שהוא סבור שהצלי צריך מליחה ויתבאר לפנינו
(ה"ב) ע"כ:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עב סעיף א

הלב, מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה. לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה ולהוציא דמו, ולמלחו אחר כך. ואז מותר
אפילו לבשלו (ארוך כלל ט"ו). (ויש מחמירים לבשלו רק צולין אותו) ואחר כך מבשלו (ש"ד).

ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עב סעיף א

א (פמ"ג) ואז מותר אפילו לבשלו. ק"ק דמאי קמ"ל הא גם המחבר כתב ואח"כ מבשלין ונראה דה"ק ואז הוי כשאר
בשר ומותר לבשלו אפי' עם בשר כדכתב בד"מ בשם או"ה:
ב (פמ"ג) ויש מחמירין כו'. פי' אפילו ע"י קריעה ומליחה מחמירין לבשלו גזרה שמא יבשלוהו בלא קריעה. אבל צולין
אותו ע"י קריעה ומליחה קצת כשאר בשר לקמן סי' ע"ו ואח"כ מבשלין. וכתוב בת"ח ריש כלל כ"ז ואין לשנות במקום
שנהגו להחמיר מיהו בדיעבד אם בשלוהו אחר קריעה ומליחה פשיטא דשרי אף להיש מחמירין. וכתוב בתשב"ץ סי'
תקס"א ואיני אוכל לב עוף אף על פי שהספר אינו מזכיר רק לב בהמה שקשה לשכחה מ"מ כמו כן מונע אני מלב עוף
עכ"ל וכן ראיתי נזהרין בזה:

בית יוסף יורה דעה סימן עב אות ב ד"ה וכתב הרמב"ם

ב וכתב הרמב"ם ואפילו אם בשלו ולא קרעו קורעו אח"כ ומותר. בפרק כל הבשר (קט): תניא הלב קורעו ומוציא את
דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר וכתב רש"י (שם). אמתניתין דהלב קורעו ומוציא את דמו שאע"פ שנתבשל

שלם אין בשרו נאסר שחלק הוא ואינו בולע והכי אמרינן בפסחים (עד:) שאני לב דשיע. והתוספות (קט). ד"ה הלב קורעו) כתבו שאומר רבינו תם שאין לסמוך על זה לעשות מעשה דדחיה בעלמא הוא בפרק כיצד צולין דהוה בעי למיפשט מיניה דאמרינן כבולעו כך פולטו מדקתני קורעו לאחר בישולו ודחי שאני לב דשיע אבל למאי דמסיק דכבולעו כך פולטו תו לא אמר דשיע ולא בלע וקורעו לאחר בישולו היינו לאחר צלייתו דשייך ביה כבולעו כך פולטו שהדם נופל לחוץ אבל בקדרה אסור ולא אמרינן דשיע ולא בלע. וכתב המרדכי (סי' תרצט) שכן דעת ר"י ונראה מדברי הר"ן (לט). ד"ה תניא) שכן דעת הרמב"ן ז"ל (מהדו' רייכמן חולין קי. ד"ה וזו) והרב המגיד (פ"ו ה"ו) כתב שכן דעת הראב"ד וקצת מפרשים ושיש מהם סבורים כדעת הרמב"ם וכן הכריע הרשב"א ז"ל (קט): ד"ה לימא ובתה"א ב"ג ש"ג פ.): ומ"ש רבינו דאפילו לדעת הרמב"ם אם בשלו עם הבשר בלא קריעה אוסר הבשר וצריך ששים כנגד הלב דלא ידעינן כמה נפיק מיניה. כ"כ הרב המגיד (שם) בשם הרשב"א ז"ל (תוה"ק ב"ג ש"ג עג.): וגם הר"ן (שם) כתב על דברי רש"י דבקדרה של בשר צריך ששים להתיר שאר החתיכות לפי שהרוטב נכנס לתוכו ומוציא הדם ממנו ומוליכו בכל הקדרה. וכתב עוד ואיפשר שאם אין בקדרה ששים אפילו הלב אסור לפי שהנפלט מן החתיכות שנאסרו אוסר הלב שאין חלקות הלב מונע מלבולע אלא דם דשריק אבל שמנונית לא וכ"כ הגהות אשירי (סי' כה) והמרדכי (שם) דלא אמרן דלב שיע אלא לגבי דם דשריק אבל לגבי שמנונית לא וכתב עוד הר"ן שיש מקילין לומר דלמאי דמסקינן דלב שיע אפילו שמנונית נמי לא בלע וליתא וכתב עוד שיש מי שאומר דמאי דאמרינן דלב שיע אפילו נחתך קאמרינן דלב שיע ולא בלע לפי שחלקי הלב מקובצים ומחוברים הרבה ולפיכך אינו בולע ע"כ. ומשמע דלדברי האוסרים לב שנתבשל בדמו פשיטא שאוסרים מה שנתבשל עמו ובמכל שכן מהמתירים יש ללמוד כן ומיהו כשיש ששים כנגד הלב משמע מדברי המרדכי דלדעת האוסרים נמי לב עצמו מותר: וכתבו הגהות מיימוניות (ד"ק פ"ו ה"ו) בשם סמ"ג (לאוין קלו מו ע"ד) מעשה שנתבשל טלה אחד עם הלב בתוכו שלם והשיב ר"י אם יש ששים במים ובטלה נגד דם הלב נ"ל דמותר אם היה כל שעה הלב מכוסה במים אך לא נתיר [עתה] מטעם זה [לפי שהיה נראה] שרש"י היה משער בכל החתיכה אף על פי שהכל מכוסה במים וכתב זה המרדכי (שם) ואח"כ כתב והיינו לדברי ראב"י (סי' אלף קיב) ולא כמו התוס' בפג"ה (צו: ד"ה אם יש) ובפרק כל הבשר (קח. ד"ה טיפת). והמרדכי (שם) כתב בשם תשובת רש"י (הפרדס עמ' קנג, האורה ח"ב סי' עג, או"ה לרש"י סי' סט) דלב בין צלאו בין בשלו זורקו והשאר מותר משום דשיע לא פלט ולא בלע וכתב בהגהות אשירי (סי' כה) דאפילו לפי סברא זו אם היה דבוק בחתיכה של עוף היה אוסר החתיכה שאין בו כדי לבטל הדם שבחלל הלב דדוקא בעוף שלם הוא מתיר עכ"ל. ונראה שאין לסמוך על זה שכתב בשם תשובת רש"י להקל:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עב סעיף ב

מלחו ולא קרעו, קורעו אחר מליחתו ומותר אף על פי שנמלח עם הדם שבתוכו, דכבולעו כך פולטו. והוא הדין אם צלאו ולא קרעו, שקורעו לאחר צלייתו ומותר. אבל אם בשלו בלי קריעה, אסור עד שיהא ס' כנגד הלב, דלא ידעינן כמה נפק מיניה. הגה: ואפילו בדאיכא ס', הלב עצמו אסור (ארוך וש"ד מהרא"י ורי"ו), ויקלוף מעט סביב הלב. ויש מחמירין בו, אפילו במליחה, לאסור שאר בשר שנמלח עמו, ואומרינן דלא אמרינן כבולעו כך פולטו גבי דם הלב הכנוס בתוכו, דהוי דם ממש ולא מקרי דם פליטה (הגהת ש"ד בשם ר' מתתיה וכ"מ במרדכי בשם ר"י). והמנהג להקל, וכן עיקר דגם זה מקרי דם פליטה ושייך למימר ביה כבולעו כך פולטו, מידי דהוי אדם שבחוטין, כמו שנתבאר לעיל סימן כ"ב (וכ"ד האו"ה ומהרא"י כ"ץ). ויש מחמירין לקלוף קצת במקום שהיה הלב דבוק (בארוך ומרדכי שם), וטוב לחוש לדבריהם ולקלוף קצת סביב הלב, ואז הכל מותר. ואין חלוק בין בשר שעם הלב או הלב עצמו, ואין חלוק בין אם הלב סגור או פתוח למעלה (ד"ע ולא כאו"ה). ונהגין לכתחלה לחתוך ערלת הלב ולחתוך גידין שבפנים (ארוך), ואינו אלא חומרא וזהירות בעלמא.

ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עב סעיף ב

ג (פמ"ג) דכבכ"פ. ואף על גב דלגבי דם בעין לא אמרינן כבכ"פ וכדלעיל ר"ס ס"ט וס"ס ע' שאני גבי לב דשיע (פי' חלק). ולענין זה מהני עכ"פ שיעתו דלא בולע הרבה רק מעט. ולגבי ידיה מיחשב דם פליטה. כ"כ בת"ח שם דין ב' (וכ"כ רנ"ש במ"ש טעם זה). והוצרך לטעם זה לסברת היש מחמירין שכתב בהג"ה לאסור בשר שנמלח עמו. ע"ש ומהרא"י כתב בהגהת ש"ד הטעם דכיון שהוא כנוס תוך חללו א"כ ע"י מליחה וצלייה מתייבש הדם תוך חללו וחשיב תו דם פליטה ולפ"ז פשיטא דשאר בשר שנמלח עמו שרי. ועיין בס"ק ז'. מיהו הרשב"א בת"ה ובחדושו והר"ן פכ"ה כתבו בשם הרמב"ן דלצלי בלא"ה שרי דבצלי אמרי' דשיע ואינו בולע כלום. ונראה שם שכן דעת הר"ן וה"נ במליחה אמרי' דשיע. ובספרי כתבתי שהיא השטה המחזורת בש"ס וכן הסכים מהרש"ל פכ"ה סי' מ"ח. ונ"ל דנ"מ אם אחר שנמלח הלב נפל לציר דשרי מטעם דשיע ולא בלע אף על גב דאסור בשאר בשר וכדלעיל ס"ס ע' :

ד (פמ"ג) אבל אם בישלו בלא קריעה אסור. דע"י בישול בולע ולא אמרי' דשיע. ולא שייך למימר כבכ"פ בקדרה דהא כל מה שנפלה ממנו הוא בקדרה :

ה (פמ"ג) עד שיהא ס' כו'. לכאורה משמע מדברי הט"ו דאפי' נמלח תחלה דיצא כבר כל הדם שבבשר הלב דמה"ט קורעו לאחר מליחתו ומותר אפ"ה בעינן ס' נגד הלב ולא סגי כנגד דם שהיה בחללו דאף זה אין אנו יכולין לעמוד עליו ולשערו שהרי כתבו אבל אם בישלו בלא קריעה כו' דמשמע דנמלח מיהא אלא דנתבשל בלא קריעה ועוד דאי לא נמלח תיפוק ליה דאפי' נקרע צריך ס' נגד כל הלב וכן מוכח מדברי הרשב"א בת"ה להדיא ע"ש וגם דברי שאר פוסקים לכאורה נראין כן. וכן נראה מדברי מהרא"י שכתב בהגהת ש"ד על מ"ש הש"ד הלב אסור שנתבשל בדם חללו והעוף מותר שיש ס' כנגד דם הלב. וז"ל הא דלא קאמר ס' נגד הלב דהיאך ידעינן כמה דמא נפיק מיניה פי' בתשובת מיימוני"י משום דדם הלב כנוס במקום אחד ונוכל לשער ודם שבבשר הלב יראה כיון דלקדרה איירי ע"כ נמלח תחלה (ובלא"ה מוכח מדברי הש"ד דמיירי בנמלח תחלה שכתב משום שנתבשל בדם חללו והיינו דנמלח תחלה דלא נאסר אח"כ אלא משום דם חללו) עכ"ל. וא"כ הט"ו וסייעתו דמיירי נמי לקדרה ע"כ נמלח תחלה כן היה נראה לכאורה אבל מהרש"ל כתב באו"ש ובספרו פכ"ה סי' מ"ט (וגם מלשון תשובת מיימוני גופיה סי' י' משמע דלא בריר ליה הך סברא דנוכל לעמוד על דם שבחללו ע"ש) דמוכרחים אנו ליישב שהטור מיירי קודם מליחה עכ"ל. וגם הב"ח כתב שיי"מ כן (וכן פירש רנ"ש במ"ש). ובעיני דוחק לפרש כן וכמ"ש וגם בת"ח כלל נ"ז ד"ה משמע דס"ל דהטור פליג אש"ד וס"ל דאפילו נמלח צריך ס' נגד כל הלב. ופסק כהטור ע"ש ודוק גם באו"ה כלל ט"ו ד"ד כתב בשם הסמ"ק דאפי' נמלח צריך ס' נגד כל הלב ולא סגי בס' נגד הדם שבתוכו אלא שכתב שם הטעם בשמו משום דאנו צריכין מליחה משני צדדין וא"כ לא נמלח מבפנים ומבחוץ. ואין נראה כן דעת מהרא"י ודעת הר"ב שהרי גם הם פסקו לעיל סי' ס"ט ס"ד דאף בדיעבד צריך מליחה משני צדדים ואפי' הכי פסקו כאן דקורעו אחר מליחתו ומותר. אלא ע"כ כיון שהלב אינו קרוע הוי כחתיכה א' עבה כמו גבי ראש בר"ס ע"א. ובאמת לא מצאתי מזה שום דבר בסמ"ק. מיהו ע"כ דברי המחבר צריך לפרש בלא נמלח תחלה שבסי' כ"ב על מ"ש הטור דצריך ס' כנגד כל החוטין כתב וז"ל וא"ת למה צריך ששים נגד כל החוטין בדם שבהן ליסגי (ועיין בסי' כ"ב ס"ק ט') כבר נתן הרשב"א ז"ל טעם לדבר דלא ידע"י כמה נפק מנייהו אבל הר"ן כתב דמשערין בדם שבחוטין ונראין דבריו עכ"ל. וכ"פ בשו"ע שם א"כ משמע להדיא דס"ל דבדם שהוא כנוס במקום א' נוכל לשער מיהו כתבתי שם בשם ד"מ שגם הר"ן סובר דלא ידע"י לשער ע"ש וצ"ע לדינא :